

موسوی مقرم، سید عبدالرزاق
(۱۸۹۸-۱۹۷۱م)

۵۱۰۳- سردار کربلا حضرت
ابوالفضل العباس (ع)، ترجمه ناصر پاک‌پرور؛
Abbas b. Ali

ویراسته حسین استاد ولی (۱۳۳۱-): علی اکبر مهدی پور
(۱۳۲۴-)، قم: مولود کعبه، چاپ پنجم، ۱۴۲۴ق/
۳۰۰۰ نسخه، ۴۴۰ص، فارسی، وزیری (کالینگور)، بها:
۲۶۰۰۰ریال، فهرس: آیات، احادیث، اعلام، اماکن،
قبائل، ادیان، کتب، منابع: ۳۹۱-۳۹۹.
شابک: ۶-۶-۶۳۴۳-۹۶۴

کنگره: BP۴۲/۴/A۲M۶۸۰۴۱

دیویی: ۲۹۷/۹۵۲۷

کد پارسا: B۹۱۸۲۱

عنوان متن ترجمه شده:

العباس (ع)

زندگی نامه عباس (س)

کتاب حاضر، ترجمه فارسی و مستندسازی
کتاب العباس نوشته سید عبد الرزاق مقرم متوفای
۱۳۹۱ هجری قمری می‌باشد. که درباره زندگی
حضرت ابوالفضل، علمدار نهضت عاشورا نگاشته
شده است. مؤلف بعد از ارائه مقدمه‌ای در باب علم و
غیب‌دانی معصومان، مطالب خود را درباره علمدار
عاشورا در سیزده فصل سامان داده است. محتویات
فصلها در عنوانهای زیر آمده است: نیاکان، عموها،
برادران، خواهران، ولادت و کنیه‌ها و القاب، فضایل و
مناقب ابوالفضل، ابوالفضل از دیدگاه امامان (ع)،
دلاوریها و شهادت، زیارت، بازماندگان، مرقد مطهر و
اشعار و سروده‌هایی درباره ابوالفضل.

دشتی، رضا (۱۳۵۲-)

۵۰۶۲- زندگانی حضرت ابوالفضل

العباس علمدار کربلا، تهران: مؤسسه فرهنگی
پازینه، چاپ اول، ۱۳۸۲ / ۳۰۰۰ نسخه، ۲۶ص، فارسی،
رقعی (شمیز)، بها: ۱۵۹۰۰ریال، منابع: ۲۲۱-۲۲۶.

شابک: X-۷۳-۷۳۲۲-۵۷۲۲-۹۶۴ Abbas b. Ali

کنگره: BP۴۲/۴/A۲D۵

دیویی: ۲۹۷/۹۵۲۸

کد پارسا: B۷۰۲۳۰

زندگی نامه عباس (س)

شرح و بیان زندگی و فضایل حضرت ابوالفضل
عباس است. نویسنده طی ده فصل، ابتدا به شناسایی

تأثیر محیط و وراثت در شکل‌گیری شخصیت حضرت
عباس پرداخته و با تشریح ازدواج حضرت علی (ع) با ام
البنین، مطالبی درباره تولد و دوران کودکی حضرت
ابوالفضل آورده است. سپس مراحل زندگی عباس را در
عصر امام حسن (ع)، همراهی وی با امام حسین (ع) در
حوادث پیش از کربلا بررسی کرده است. نویسنده
ضمن بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی دهه شصت
هجری، به گفتارها و اقدامات و فداکاریهای حضرت
عباس در واقعه کربلا در حمایت از امام حسین
پرداخته است. حضرت عباس از دیدگاه امامان معصوم،
برادران و فرزندان حضرت عباس، سیر تاریخی مرقد
حضرت عباس و زیارتگاههای چهارگانه ایشان از
عنوانهای پایانی کتاب است.

past. At the beginning of poem no. 220, *ghaḍība al-ḥabību fahāja li isti'bār*, ('The beloved became angry, and tears swelled up in me') one can also perceive the influence of Jarīr, who had said: *bāna al-khalīṭu fa'ādāni isti'bār* ('The companion has left so the tears visited me').

If one accepts that in al-'Abbās's time some poets showed an inclination for the simple and accessible language of ordinary people, then the likes of al-'Abbās b. al-Aḥnaf, Abū al-'Atāhiya (q.v.) and even Abū Nuwās (at least in some of his poems) can be placed among the more popular (but not plebeian as suggested by Bahbītī, p. 405), more socially-aware group. This classification has meant that for a long time literary comparisons were made between al-'Abbās and Abū al-'Atāhiya. For instance, Hārūn al-Rashīd preferred Abū al-'Atāhiya's poetry, while Ishāq al-Mawṣilī favoured that of al-'Abbās (Abū al-Faraj, 8/357, 371 et passim). Al-Madā'inī (al-Marzubānī, 331) saw a similarity between the aesthetic attitude of the one and the ascetic outlook of the other.

Although at times the poetry of al-'Abbās is, in terms of verbal expression (*lafẓ*), regarded as somewhat weak (al-Marzubānī, 390), it was nevertheless much acclaimed by distinguished men of letters. Furthermore, it was also appreciated by figures such as al-Aṣma'ī, al-Jāhīz, Ibn al-A'rābī and Ibn al-Mu'tazz (Abū al-Faraj, 8/355, 358, 367) as well as caliphs and rulers such as Hārūn al-Rashīd, al-Ma'mūn, al-Wāthiq etc., and in particular the general public (Bahbītī, 406).

Two manuscripts of al-'Abbās's *Dīwān*, based on al-Ṣūlī's selection, have survived. The Istanbul edition (1298/1880) and its reprints in Cairo and Baghdad (1367/1947) use a manuscript that appears to have been lost. In 1953, al-'Abbās's *Dīwān* was compiled by 'Ātika al-Khazrajī, presented to the Sorbonne University as her PhD thesis and published in Cairo in 1954. Karam al-Bustānī's edition (Beirut, 1965) is a reprint

of al-Khazrajī's edition, but without the invaluable explanatory notes.

BIBLIOGRAPHY

- al-'Abbās b. al-Aḥnaf, *Dīwān* ed. 'Ātika al-Khazrajī (Cairo, 1373/1954); al-'Abbāsī, 'Abd al-Raḥīm, *Ma'āhid al-tanṣīs*, ed. Muḥammad Muḥyī al-Dīn 'Abd al-Ḥamīd (Beirut, 1367/1947); Abū al-Faraj al-Iṣfahānī, *al-Aghānī* (Cairo, 1963); Azarnoosh, Azartash, 'Chawgān bi Sabk-i Irānī', *Nāmah-yi Farhangistān*, 2, 2 (1375 Sh./1996), pp. 23–32; Bahbītī, Najīb Muḥammad, *Tārīkh al-shī'r al-'Arabī ḥattā ākhar al-qarn al-thālith al-hijrī* (Cairo, 1387/1967); Beissel, D., 'Abbās b. al-Aḥnaf, the Courtly Poet', *JAL*, 24/1 (1993), pp. 1–10; Brockelmann, I; Dayf, Shawqī, *al-'Asr al-'Abbāsī al-Awwal* (Egypt, 1966); Hell, J., 'Al-'Abbās b. al-Aḥnaf der Minnesänger am Hofe Harun al-Rašīds', *Islamica* (1926), pp. 271–307; al-Ḥuṣrī, Ibrāhīm, *Zahr al-ādāb wa thamar al-albāb* (Cairo, n.d.); Ibn 'Abd Rabbih, Aḥmad, *al-'Iqd al-farīd*, ed. Aḥmad Amīn et al. (Cairo, 1393/1973); Ibn Khallikān, Aḥmad, *Wafayāt al-a'yān*, ed. Ihsān 'Abbās (Qumm, 1364 Sh./1985); Ibn al-Mu'tazz, *Ṭabaqāt al-shu'arā'* (Cairo, 1375/1956); Ibn al-Nadīm, *al-Fihrist* (Beirut, 1398/1978); Ibn Qutayba, 'Abd Allāh, *al-Shī'r wa al-shu'arā'* (Beirut, 1964); Kilpatrick, Hilary, *Making the Great Book of Songs* (London, 2003); al-Marzubānī, Muḥammad, *al-Muwashshah* (Cairo, 1385/1965); al-Mas'ūdī, 'Alī b. al-Ḥusayn, *Murūj al-dhahab* (Qumm, 1404/1984); Meisami, Julie Scott, *Structure and Meaning in Medieval Arabic and Persian Poetry: Orient Pearls* (London, 2003); Weir, T. H., 'Ibn al-Aḥnaf', *EI*, vol. 3, p. 360; Yāqūt, *Udabā'*.

AZARTASH AZARNOOSH
TR. FARZIN NEGAHBAN

Al-'Abbās b. 'Alī

1. HISTORICAL BACKGROUND

Abū al-Faḍl al-'Abbās b. 'Alī (killed in the massacre at Karbalā' on 10 Muḥarram 61/10 October 680), known as '*Qamar Banī Hāshim*' ('Moon of the Banū Hāshim'), was a famous son of 'Alī b. Abī Ṭālib, and half-brother of al-Ḥusayn b. 'Alī.

His mother, Umm al-Banīn (see Abū Naṣr al-Bukhārī, 88, where she is given the name Fāṭima), the daughter of Ḥizām b. Khālid b. Rābī'a from the Arab tribe of

31 ARA 2009

‘ABBĀS B. ‘ALĪ B. ABŪ ṬĀLEB, a half brother of Iman Ḥosayn who fought bravely at the battle of Karbalā. ‘Abbās was killed, according to most traditions, on the day of ‘Āšūrā (10 Moḥarram 61/10 October 680) while trying to bring back water from the Euphrates river to quench the unbearable thirst of the besieged Ahl-e Bayt (holy family). As in the case of other martyrs of Karbalā, the heroic conduct and death of this outstanding figure have given rise, in both Sunni and Shi‘ī circles, to legendary accounts from which it is very hard to unravel the historical truth. The major difficulty arises from the fact that the main primary sources on the events of Karbalā (Ṭabarī and Balāḍorī) do not mention the details of ‘Abbās’s death. A brief reference by Shaikh al-Mofīd says that, in the ultimate episode of the battle, ‘Abbās went together with Ḥosayn toward the river; separated from his brother, he fought boldly before

ERIC. J. I (S. 1), p. 77-79,

1982 (LONDON)

being killed. His body was buried by people from the Banū Asad at the place where he was killed and where his tomb (and later his shrine) was erected (see *al-Erṣād*, Tehran, 1377/1957-58, pp. 224-25, 227). As in the case of other martyrs of Karbalā, his head was brought to Yazīd in Damascus. One tradition claims that his head was later buried in the cemetery of Bāb al-Ṣaḡīr in Damascus. His mother, Omm-al-banīn, belonged to the Vahīd family of the tribe of the Banū ‘Āmer; and he had three full brothers who were killed just before him: ‘Abdallāh, Ja‘far, and Oṭmān (Mofīd, loc. cit.; Dīnavarī, *al-Akbār al-ṭawāl*, Cairo, 1330/1911-12, pp. 254f.).

The early evolution of his saga is difficult to trace, although his surname Saqqā (“Water Carrier”) appears in ancient sources (Mofīd, *al-Ekṭeṣāṣ*, Tehran, 1379/1959-60, p. 82). The traditions later followed regarding the circumstances of his martyrdom seem to go back to a nucleus of narratives popular in circles practicing *fotovvat* (a kind of chivalry) in the late ‘Abbasid period; these spread to Turco-Persian areas among various socioreligious groups (*akī*, *ṣetyān*, etc.) and ultimately among Sufi orders. Most of these narratives are known only by their titles, but an idea of their contents may be gathered from the Arabic historical romance of Ebn Ṭā’ūs al-Ṭā’ūsī (tr. F. Wüstenfeld, *Der Tod des Husein ben ‘Alī und die Rache*, Göttingen, 1883). Its author claims to transmit traditions from Abū Meḡnaf, the main authority for most historical writing on the period. According to this account—which may reflect some historical truth—‘Abbās was killed on the eve of ‘Āšūrā in a desperate attempt to provide water for the besieged. Fighting alone against numerous foes, he had his right hand severed by a sword cut, then the left; seizing his sword in his mouth, he went on fighting until he was killed. In the *Rawḏat al-ṣohadā* (q.v.; completed in 908/1502-03), the major source for the recitation of the passions of the martyrs of Karbalā during the mourning months (*rawḏa-kānī*), Ḥosayn Vā’ez Kāṣefī seems to follow the “historical” tradition more strictly than other writers by mentioning ‘Abbās’s death on 10 Moḥarram and by shuffling the chronology only slightly, making ‘Abbās the sixty-eighth martyr (before Moḥammad b. ‘Alī, ‘Alī-Akbar, and ‘Alī-Aṣḡar). Nevertheless, Kāṣefī mentions ‘Abbās’s heroic sally on 9 Moḥarram and follows essentially the “Mesopotamian” tradition regarding the water motif (ed. M. Ramaḏānī, Tehran, 1341 Š./1962).

As they appear in later narratives, ‘Abbās’s semilegendary figure and character result from a mingling of the aforesaid heterogeneous elements with frequent extrapolations. He is often called by his *konya*, Abū’l-Faḏl, or by his surname, Qamar Banī Hāšem (“Moon of the Hashemites”). He is described, according to *fotovvat* ideals, as a very handsome man, brave, strong, and tall, his legs reaching the ground when he rode his white stallion (a tradition believed in Azerbaijan and India). ‘Abbās is said to have inherited ‘Alī’s boldness, to have always car-

Jame'i Erūmehar

کشاورزی اشتغال دارند. این قبیله در متابعت از فتوای میرزای دوم شیرازی در قیام علیه انگلیسیها به صفوف جنگجویان پیوستند.
منابع: کربلا فی حاضرها و ماضیها (خطی): معجم قبائل العرب القدیمة و الحدیة، ۲/۸. عبدالحسین شهیدی

بنی ابی الفضل العباس، از مشهورترین تبارها علویان که جمع کثیری از امرا و شعرا و برجستگان شیعه از این سلسله برخاسته اند. این طایفه از ذریه حضرت ابوالفضل العباس بن علی بن ابی طالب (ع) هستند که به شاخه های متعدد تقسیم می گردند و از شمال آفریقا تا ایران بزرگ پراکنده اند. ابن عنبه (م ۸۲۸ق) به چهار شاخه آن اشاره کرده است. از مشهورترین شاخه های این تبار عبارتند از: ۱) بنی الصندوق؛ ۲) بنی الخطیب؛ ۳) بنی جرقة؛ ۴) بنی المکفل؛ ۵) بنی الشبیه؛ ۶) بنی الصوفی؛ ۷) بنی السویق؛ ۸) بنی الشهید؛ ۹) بنی المرجعی؛ ۱۰) بنی زهیرون؛ ۱۱) بنی الهدهد؛ ۱۲) بنی الصدیق. سرسلسله این تبار حضرت ابوالفضل العباس مکنی و مشهور به ابوالفضل و باب الحوائج و قمر بنی هاشم و علمدار و سقای کربلا و ابوقربه، در سال ۲۶ ق به دنیا آمد و در روز عاشورا (۶۱ق) در کنار نهر علقمی به شهادت رسید. مادرش فاطمه معروف به ام الینین دختر حزام بن خالد از قبیله بنی کلاب بود و حضرت صادق (ع) می فرماید خون عمویم حضرت عباس (ع) در قبیله بنی حنفیه است. وی در روز عاشورا سردار و پرچمدار برادرش ابی عبدالله الحسین (ع) بود. از مشهورترین رجال و برجستگان این تبار: ۱) ابو محمد عبدالله فرزند حضرت ابی الفضل العباس (ع) مادرش دختر عبدالله بن العباس بن عبدالمطلب بود. وی از افاضل بنی هاشم در حجاز بود و با قدرت رسیدن بنی العباس قبیله مادری وی حاکم بر مدینه گردید و رهبری طالبیان حجاز را به دست گرفت. دارای دو فرزند ذکور به نامهای ابو محمد الاصر حسن و ابوجعفر عبدالله بود؛ ۲) ابو محمد الاصر، وی در عصر پدرش امیر ینیع بود و پس از فوت پدرش سلطان مکه و مدینه و تمامی حجاز گردید و او را ملک الملوك می خواندند، دارای پنج فرزند بود به نامهای ابوالفضل العباس، ابراهیم جرذقه سر سلسله بنی جرذقه، حمزه الشبیه، عبدالله الاصر، و ابوجفنه و یا ابو حنفة الفضل سرسلسله بنی الصندوق؛ ۳) ابوالفضل العباس بن ابو محمد حسن بن عبدالله بن ابی الفضل العباس (ع) وی از اکابر شعرا و متکلمین عصر خویش و امیر حجاز بود، مأمون خلیفه عباسی (۱۹۸ - ۲۱۸ق) احترام زیادی برای وی قائل بود، فرزندی به نام عبدالله داشت؛ ۴) عبدالله بن ابوالفضل العباس بن ابو محمد حسن عبدالله بن ابی الفضل العباس (ع) ادیب و شاعر از متکلمین شیعه و خطبای معروف حجاز بود، ذریه وی از شش فرزند ذکور به عبدالله و حمزه که فرزندان این دو در فارس پراکنده اند، علی سرسلسله خاندان سورا، احمد الخطیب سرسلسله بنی الخطیب در رمله، عباس که ذریه وی در عراق پراکنده است و فضل سرسلسله این تبار در مصر؛ ۵) ابراهیم جرذقه فرزند ابو محمد الحسن بن عبدالله بن ابی الفضل

العباس (ع) از اکابر فقهای عصر خویش، ادیب و عالم فاضل و زاهد با تقوی سرسلسله بنی جرذقه در مصر و عراق و شام دارای سه فرزند علی المکفل، حسن و محمد؛ ۶) علی المکفل (م ۲۶۴ق) از سخاوتمندترین افراد بنی هاشم در عصر خویش، در بغداد ریاست تامه داشت و سرسلسله خاندان بنی المکفل است، دارای یازده فرزند (ابن عنبه ۱۹ فرزند ضبط کرده است) که ذریه آنها در مصر و بغداد و ری و مرو و مغرب و واسط پراکنده اند و عبدالله و برادرش حسن و عبدالله در مصر امارتی تشکیل دادند و مدت زمانی سلطنت نمودند و آنها را رئیس الملوك مصر می خوانند؛ ۷) ابوالقاسم حمزة الشبیه فرزند ابو محمد حسن بن عبدالله بن ابوالفضل العباس، از برجستگان بنی هاشم، ابن عنبه می نویسد او را «الشبیه» می خوانند زیرا شباهت بسیاری به حضرت امیرالمؤمنین (ع) داشته است، (عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ۳۶۵). مأمون خلیفه عباسی فرمانی به خط خود نگاشت که به حمزه به خاطر شباهت وی به جدش امیرالمؤمنین (ع) صد هزار درهم اعطا نمود، وی سرسلسله بنی الشبیه می باشد و فخر رازی می گوید مأمون بار دیگر پنجاه هزار درهم به وی هدیه داد و زیباترین رجال بنی هاشم بود (الشجرة المباركة فی انساب الطالبیة، ۱۸۴)؛ ۸) عبدالله الاصر فرزند ابو محمد حسن بن عبدالله بن ابوالفضل العباس، مأمون هنگامی که به شیعیان نزدیک گردید وی را والی خود در مکه و مدینه تعیین نمود، ریاست تامه در حجاز داشت، وی دارای سه فرزند ذکور به نامهای عبدالله و حسن و علی بوده و مادرشان کلثوم دختر حسن الافطسی بود و ذریه او در فارس و بغداد و بصره و ریزه و شام پراکنده اند و از تمام شاخه ها بیشتر هستند؛ ۹) ابو عبدالله محمد (م ۲۸۶ق) فرزند علی بن حمزة الشبیه، ادیب و شاعر و از اصحاب حضرت رضا (ع) و رواة حدیث؛ ۱۰) ابو محمد قاسم بن حمزة الشبیه او نیز، دارای جمال مفرط و سرسلسله این خاندان در یمن و معروف به صوفی بود، و ذریه او را بنی صوفی می خوانند؛ ۱۱) محمد بن ابو محمد القاسم بن حمزة الشبیه عالم و فاضل و از برجستگان بنی صوفی، ذریه وی در بغداد و مصر و بصره و مراغه و تفریس پراکنده اند؛ ۱۲) حسین بن علی بن حسین بن ابو محمد قاسم بن حمزة الشبیه، اهل علم و ساکن سمرقند؛ ۱۳) ابوالحسن علی از احفاد ابو محمد القاسم بن حمزة الشبیه، قاضی القضاة طبرستان و سرسلسله بنی صوفی در طبرستان و دارای چندین فرزند ذکور، مشهورترین آنها عباس، علی، محمد، قاسم، احمد همگی از بزرگان بنی صوفی در ایران هستند؛ ۱۴) ابوالعباس بن الفضل از نوادگان حضرت ابوالفضل العباس (ع) از شعرا، قصیده ای در ثناء جدش حضرت ابوالفضل العباس (ع) دارد که مطلع آن چنین است:

انی لا ذکر للعباس موقفه

بکربلاء وهام القوم تختطف

ذریه وی در قم و طبرستان پراکنده اند؛ ۱۵) عبدالله بن عباس از احفاد ابوالفضل العباس (ع) ادیب و شاعر، مادرش از بنی افطس بود، لذا وی را ابن الافطسیه می خوانند؛ ۱۶) ابوالطیب محمد فرزند حمزة از نوادگان

می کردند و پیروان او را «اتراک جاهل که به تمویهی از فقیهی و مفتی مفتی استماع کنند» می خواندند. جنبش بابائیان پس از مرگ بابا اسحاق و شکست پیروان در دشت مالیه خاموش نگردید و بسیاری از جنبشهای آینده از جمله صفویان از آن تأثیر گرفتند. چنانکه کلاه دوازده ترک قزلباشهای صفوی به تقلید از بابائیان بوده است.

منابع: «جنبش بابائیان در آنتولی»، نوشته عباس زارعی مهرورز، کیهان فرهنگی، سال ۶، ش ۶، ۱۲-۱۳؛ اخبار سلاجقه روم، ۲۲۷-۲۳۱؛ دایرة المعارف اسلام، ۸۴۳/۱-۸۴۴؛ تاریخ مختصر الدول، ترجمه، ۳۲۶. حسن انوشه

باب تشریح الافلاک، رساله ای در دانش هیأت به زبان عربی نوشته عصمت الله بن اعظم بن عبدالرسول سهارنفوری. این رساله شرحی است بر کتاب تشریح الافلاک، نوشته بهاء الدین محمد عاملی معروف به شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق.). شارح در سال ۱۰۸۷ ق از نگارش آن فراغت یافته و کتاب در سال ۱۲۶۵ ق در لکهنو به چاپ رسیده است.

منبع: باب تشریح الافلاک، لکهنو، ۱۲۶۵ ق. محمدحسین روحانی

باب الجنة — قزوین.

الباب الحادی عشر، کتابی کلامی به زبان عربی، نوشته آیت الله علامه جمال الدین ابومنصور حسن بن یوسف بن علی بن مطهر حلی (م ۷۲۶ ق.). داستان نگارش این کتاب چنین است که علامه حلی کتاب مصباح المتجهد نوشته ابو جعفر محمد بن حسن طوسی (م ۴۶۰ ق) در عبادات و ادعیه را به فرمان وزیر محمد بن محمد قوهدی تلخیص و به ده باب تقسیم کرد و باب یازدهمی نیز زیر عنوان **الباب الحادی عشر فیما یجب علی المکلفین من معرفة اصول الدین** بدان افزود. این کتاب حاوی دوره ای کامل (مختصر و مفید) از اصول عقاید دینی و مذهبی شیعه امامیه است و نظر به اندیشه ها و باورهای صریح و روشنی که ابراز کرده و همچنین به علت اعتبار نویسنده اش، مایه توجه دانشمندان و پژوهشگران گشته و همواره بدان استناد شده است. این کتاب دارای هفت فصل است: فصل یکم) در اثبات وجود خدا؛ فصل دوم) درباره صفات ثبوتی خدا؛ فصل سوم) درباره صفات سلبی خدا؛ فصل چهارم) درباره عدل خداوند؛ فصل پنجم) درباره نبوت عامه و نیز پیامبری خاصه حضرت محمد بن عبدالله (ص)؛ فصل ششم) درباره امامت و اثبات خلافت بلافضل امیرالمؤمنین علی (ع) و امامت دیگر پیشوایان شیعه اثنا عشری (ع) و عصمت ایشان؛ فصل هفتم) درباره معاد و شفاعت و جز آن.

کتاب **الباب الحادی عشر** از دیرباز مورد نظر دانشمندان شیعی بوده است و بسیاری از ایشان بر آن شرح نوشته اند: ۱) فاضل ابو عبدالله مقداد بن عبدالله سیوری حلی (م ۸۲۱ ق.)، کتاب او معروفترین شرح باب حادی عشر و نام آن **النافع لیوم الحشر** می شرح باب الحادی عشر است، این کتاب در سال ۱۳۰۱ ق و ۱۳۲۰ ق چاپ شده است، کتاب دارای دو ترجمه فارسی است، یکی از آیت الله حاج میرزا محمد علی بن محمد حسین حسینی شهرستانی که به سال ۱۳۲۴ ق از نگارش آن فراغت یافته

منابع: الذریعة، ۷-۵/۳؛ النافع لیوم الحشر، ۱۳۰۱، ۱۳۲۰ ق؛ ترجمه النافع، شهرستانی، ۱۳۲۵ ق، ۱۳۴۱ ش؛ آیین رستگاری، قم، ۱۴۰۳ ق؛ النافع لیوم الحشر، ۱۳۷۰ ق، مصطفوی، تهران؛ **الباب الحادی عشر للعلامة الحلی**؛ مع شرحیه النافع لیوم الحشر لمقداد بن عبدالله السیوری و مفتاح الباب لابی الفتح بن مخدوم الحسینی، حقیقه و قدم علیه الدكتور مهدی محقق، تهران، مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مک گیل، ۱۳۶۵ ش.

باب الحوائج، لقب و شهرت دو تن از خاندان عصمت و نبوت (ع)، اول حضرت ابوالفضل العباس (ع) (۲۶) - مستشهد در روز عاشورای ۶۱ ق) (ع) - عباس بن علی) یکی از مشهورترین القاب ایشان عبارت است از: **باب الحوائج**. سنی و شیعه از اقصی بلاد به زیارت او می شتابند و استجاب دعا در تحت قبه حضرت، کرازه به تجربه رسیده

28 TEMMUZ 1992

Türkiye Diyanet İşleri İslam Ansiklopedisi	
Kayıt No. :	12687
Tasnif No. :	929.1 6mt m

مخطوطات

مكتبة الإمام العسقي العامة

(٢٨)

ADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DÜKÜMAN

Abbas b. Ali b. Ebu Talib (231-243)

الجليل

في أنساب الظالمين

تأليف

السيد الشريف الأجل بحمد الله تعالى

علي بن محمد بن علي بن محمد بن أبي العباس العمري النسابي

من أعلام القرن الخامس

مع مقدمة

لهذا العمل العلامة الفقيه آية الله العظمى المرعشي النجفي مؤظف له

أشرف

الدكتور السيد محمد الموسوي

تحقيق

الدكتور السيد محمد الموسوي

16 MART 1992

ABBAS ALI G. EBUTALIB 88-966125

Muqarram, 'Abd al-Razzāq.
(‘Abbās Ibn al-Imām Amīr al-Mu‘mirīn
(‘Alī ibn Abī Ṭālib)
العباس ابن الامام امير المؤمنين
علي بن ابي طالب / تاليف عبد الرزاق
الموسوي المقرئ. - الطبعة 1. -
الكويت : بيروت : مكتبة الانبياء، 1986.
341 p. ; 25 cm.
Title page partially vocalized.
Includes bibliographical
references.
1.5KD
A.P.-Islam.

"ABBAS B-ALI"

922.9762
MULIA

M. el-tmin, "A'yan al-Sunna" 2, 627

010035
ABBAS G.
AL-EBUTALIB

5610. Quraṣī, Bāqir Ṣarīf al-. Al-‘Abbās Ibn-‘Alī : rā‘id al-karāma wa’l-fidā’ fi ’l-islām. / Bāqir Ṣarīf al-Quraṣī. - Ṭab‘a 1. - Bairūt : Dār al-‘Aḍwā’, 1989 = 1409 h. - 214 S.
Inhalt: Biographie d. Prophetenankels u. schiit. Märtyrers al-‘Abbās Ibn-‘Alī. - In arab. Schrift, arab. 30 A 3342

21 TEMMUZ 1994

03 KASIM 1990

قمر بنی ہاشم العباس بن امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (ع) . النجف ، المطبعة الحیدریة ، ۱۹۴۹
۱۷۶ ص (۲۱۹۲ م ۳۴۳)

۳۴۸
010035
ABBAS G. AL-EBUTALIB

اصحاب امام کاظم (ع) آورده است. وی از جمعی از اصحاب امام صادق (ع)، همچون ابان بن عثمان و حجاج خشاب و حسین بن ابی العلاء و حسین بن المختار و حماد بن عثمان و سیف بن عمیره و صفوان بن یحیی حدیث گرفته، و عده‌ای از محدثان مشهور مانند: احمد بن محمد بن عیسی و ایوب بن نوح و سهل بن زیاد و علی بن سیف از وی روایت کرده‌اند. قصبانی با دو واسطه از امام صادق (ع) روایت آورده که فرمود: هنگامی که قائم ما بپاخیزد خداوند چنان به گوشها و چشمهای شیعیان ما نیرو می‌دهد که میان آنان و حضرت قائم (ع) پیکی نخواهد بود، [از راه دور] با آنها سخن می‌گوید و آنان می‌شنوند و او را در همان جای که هست می‌نگرند / *روضة کافی*، حدیث، ۳۲۹. با توجه به وسائل مدرن امروزی که برای ارتباطات ساخته شده است، صدور این حدیث در قرنهای گذشته شایان دقت است.

منابع: رجال، نجاشی، ۲۰۰؛ رجال، شیخ طوسی، ۳۵۶؛ مجمع الرجال، ۲۴۷۱۳؛ المحاسن، برفی، ۱۴۴۱؛ الفارات، ۷۶۰/۲؛ جامع الرواة، ۴۳۱/۱؛ تنقیح المقال، ۱۲۶/۲؛ معجم رجال الحدیث، ۲۳۴/۱؛ مستدرکات علم الرجال، ۳۴۶/۴. سید مهدی حائری

عباس بن علی (ع)، از فرزندان حضرت علی بن ابیطالب (ع) و یکی از شخصیتهای بزرگ تاریخ اسلام که مهمترین فراز زندگی اش، نقش او در واقعه کربلا و شهادتش در رکاب امام حسین (ع) می‌باشد. معروفترین القاب و کنیه‌های آن حضرت، ابوالفضل، باب الحوائج، قمرینی هاشم و سقا است. عباس در لغت به معنای کسی است که چهره‌ای درهم کشیده و با هیبت و با جذبه باشد، لغت عباس همچنین بعنوان یکی از اسماء شیر و در وصف هیبت او به کار می‌رود.

عباس بن علی (ع) در چهارم شعبان سال ۲۶ هجرت از دامان فاطمه کلابی معروف به امّ البنین چشم به جهان گشود. عباس (ع) از آن دسته انسانهای برجسته‌ای است که در عالم انساب برخوردار از نسبی است که کمتر نصیب کسی می‌شود. او از جانب پدر، علوی و هاشمی است و مادرش فاطمه بنت جزام بن خالد بانویی بزرگوار و والامقام است. فاطمه ام البنین همسر دوم علی (ع) است که بعد از وفات حضرت فاطمه زهرا (س) به ازدواج امام علی (ع) درآمد.

مورخین ام البنین را بانویی والامقام و دارای روح بلند و پاک دانسته‌اند؛ ثمره ازدواج علی (ع) و فاطمه بنت حزام، چهار پسر به نامهای عباس، عبدالله جعفر و عثمان بوده است و فاطمه به

ابی طالب (ع)، از شهدای صحرای کربلا در عاشورا. بعضی از کتب سیر و تبارشناسان می‌نویسند حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع) دارای دو فرزند به نام عباس بوده است. عباس اکبر که مادرش فاطمه ام البنین بود و عباس اصغر مادرش الصهباء بود. عمری تبار شناس معروف قرن پنجم هجری در کتاب خود می‌نویسد: *وَ الْعَبَّاسُ الْأَكْبَرُ أَبُو الْفَضْلِ قُتَيْلٌ بِاللَّطْفِ وَ يُلقَّبُ السَّقَاءَ، ذَمُّهُ فِي بَنِي حَنْظَلَةَ (التَّجْدِيدِ، ۱۵)*. لذا عباس الاصغر غیر از حضرت ابوالفضل العباس (ع) می‌باشد. و همچنین محقق معاصر سید عبدالرزاق مَقَرَّم در کتاب *خود (العباس، ۶۰)* به نقل از کتاب *التمحیة العتبریه* سید محمد کاظم یمانی به عباس اصغر اشاره فرموده است؛ چنان که تاریخ نگاران یاد کرده‌اند عباس الاصغر از ملتزمین رکاب ابی عبدالله الحسین (ع) از مدینه منوره به مکه مکرمه بود، سپس با امام (ع) وارد کربلا گردید و در شب عاشورا به مشرعه شط، علقمی جهت جلب آب برای خاندان وحی و اطفال خیمه گاه رفت که در کنار نهر علقمی جنگ سختی در گرفت و او در شب عاشورا به شهادت رسید؛ لذا نخستین هاشمی است که قبل از روز عاشورا به شهادت رسیده است.

محللاتی در *قرسان الهیجاء* به تفصیل به شرح حال عباس الاصغر پرداخته و گوید: بعضی از علما مرقوم نموده‌اند که عباس بن علی (ع) در شب عاشورا شهید شده است.

منابع: العباس بنی امیرالمؤمنین علی، ۶۰؛ *قرسان الهیجاء*، ۲۲۸/۱؛ *کربلاء فی حاضرها و ماضیها*؛ *وسیة الدارین*، ۲۶۲. عبدالحسین شهیدی صالحی

عباس بن صبور (ز ۱۲۴۳ ق)، نامبرده از جمله خوشنویسان غیر معروف است که در دوران پادشاهی فتحعلی شاه قاجار می‌زیسته است، ولی در تذکره‌ها نام و ذکری از سرگذشت او نشده است. از آثار خطی او است: دو قطعه در مرقعی از کتابخانه سلطنتی سابق ایران در آستان قدس رضوی در مشهد حضرت رضا (ع)، به قلم دو دانگ خوش، و قطعه‌ای به خط نستعلیق گلزار در مجموعه شادروان دکتر مهدی یبانی، به قلم چهار دانگ خوش.

منبع: *احوال و آثار خوشنویسان*، دکتر مهدی یبانی، ۳۴۰/۲. رفیعی مهرآبادی

عباس بن عامر قصبانی، ابوالفضل عباس بن عامر بن زباح تقفی، از محدثان برجسته شیعه. نجاشی و شیخ صدوق او را مورد وثوق و کثیر الحدیث یاد کرده‌اند. شیخ طوسی او را در شمار

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SUNMA GELEN DOKÜMAN

29 Haziran 2018

دائرة المعارف تشیع؛ جلد یازدهم؛ تهران: مؤسسه انتشارات حکمت، ۱۳۹۱. İSAM DN. 257995